

Datum
2025-05-19

Yttrande
Dnr S2025/00568

Regeringskansliet
Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sf@regeringskansliet.se

Yttrande S2025/00568

Svar på Socialdepartementet promemoria – Administrativa sanktioner i socialförsäkringen

Bakgrund

Socialdepartementet har utarbetat promemoria med förslag på hur ett system med administrativa sanktioner och bidragsspärr kan utformas. Kalmar kommun har inbjudits att lämna synpunkter på remissen och har fokuserat på den del som rör enskilda individer och inte tandvårdsstödet som rör vårdgivare.

I promemorian framgår att en central utgångspunkt för utredningens överväganden och förslag är att de ska vara kostnadseffektiva och rättssäkra samt leda till proportionerliga konsekvenser. Administrativa sanktioner bör först införas på socialförsäkringens område eftersom en stor del av de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemet sker i socialförsäkringen, dvs i förmånerna enligt socialförsäkringsbalken och i det statliga tandvårdsstödet. Redan idag arbetar Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten med att identifiera och motverka felaktiga utbetalningar.

Författningsförslagen som lämnas föreslås träda i kraft den 1 juli 2026.

Förslaget och dess tillämpning

Den som lämnar oriktiga uppgifter ska få en sanktionsavgift, om den oriktiga uppgiften har lett till felaktig utbetalning av ersättning. Detsamma gäller den som inte uppfyller en skyldighet att lämna uppgifter eller anmäla ändrade förhållanden, om underlåtenheten har lett till en felaktig utbetalning. Administrativa sanktionsavgifter innebär ett strikt ansvar för oriktiga uppgifter och för underlåtenhet att uppfylla en uppgifts- eller anmälningsskyldighet. En sanktionsavgift förutsätter att Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten ska ha beslutat om återbetalning av den felaktigt utbetalade ersättningen.

Sanktionsavgiften är 25 procent av det återkrävda beloppet. Minimi- respektive maximibeloppet är 4 till 125 procent av aktuellt prisbasbelopp, vilket för 2025

skulle innebära 2 352 kronor till 73 500 kronor. En sanktionsavgift ska sättas ned helt eller delvis om det är oskäligt att ta ut avgiften med fullt belopp med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.

Införandet av sanktionsavgifter innebär att det kommer att finnas både ett straffrättsligt och ett administrativt sanktionssystem för den som lämnar oriktiga uppgifter eller underlåter att uppfylla en uppgifts- eller anmälningsskyldighet och därigenom orsakar felaktig utbetalning. För att åstadkomma sanktionsväxlingen införs en begränsning av Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens anmälningsskyldighet i bidragsbrottslagen så till vida att det blir de grova bidragsbrotten som ska anmälas. Enligt Europakonventionen finns ett förbud mot att straffa någon för samma överträdelse genom två olika förfaranden och myndigheter behöver säkerställa att detta inte sker. I de fall domstolen ogillar ett bidragsbrott kan en administrativ sanktionsavgift i stället bli aktuell.

Avstängning från förmån

Enligt förslaget införs en möjlighet för Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten att stänga av en person från en viss förmån under en viss tid, minst tre månader och högst tre år. För att stänga av någon från en förmån krävs att denne medvetet eller av grov vårdslöshet har lämnat oriktiga uppgifter eller underlåtit att uppfylla en skyldighet att lämna uppgifter eller anmäla ändrade förhållanden.

Ett beslut om avstängning får inte vara oskäligt och avstängningen ska vara en proportionerlig åtgärd i det enskilda fallet. Ett beslut om avstängning kan få ingripande konsekvenser för den enskilde och är att anse som ett straff enligt Europakonventionen. Möjligheten för myndigheterna att stänga av en person från en viss förmån syftar emellertid främst till att skydda staten mot risken för felaktiga utbetalningar från den aktuella förmånen och inte till att straffa den enskilde.

Barnets bästa

När ett beslut om avstängning får konsekvenser för ett barn, kan det innebära att en avstängning är att anse som oproportionerlig och oskälig. Myndigheten ska därför alltid göra en bedömning av barnets bästa i situationer som rör barn, vilket följer av artikel 3 i FN:s konvention om barnets rättigheter. Om ett beslut om avstängning innebär att ett eller flera barn kommer att påverkas måste effekterna av beslutet utredas och bedömas. Ett beslut om avstängning måste innehålla en motivering av på vilket sätt hänsyn har tagits till barnets bästa, vilka kriterier detta grundas på och hur barnets intressen har vägts mot andra intressen. Om detta inte tydligt framgår av beslutet kan beslutsmyndigheten normalt sett inte anses ha uppfyllt sin utredningsskyldighet.

Promemorians konsekvensbeskrivningar

Förslaget innebär att betydligt fler enskilda kommer att mötas av en konsekvens när de orsakar felaktiga utbetalningar jämfört med hur många som idag döms för bidragsbrott.

Möjligheten att kunna stänga av en enskild från en förmån innebär att vissa enskilda kommer att stå utan en förmån som de kan ha behov av. Konsekvenserna för enskilda bedöms dock vara proportionerliga i förhållandet till intresset att skydda socialförsäkringen från felaktiga utbetalningar och bekämpa bidragsbrott.

Förslagen är utformade så att oproportionerliga konsekvenser för barn som grupp och för enskilda barn kan undvikas. Samma resonemang gäller för personer med funktionsnedsättning.

Införandet bedöms leda till att de felaktiga utbetalningarna från socialförsäkringen minskar och detta bidrar i sin tur till att stärka förtroendet för socialförsäkringen.

De konsekvenser som förutspås för kommunerna är att fler enskilda förväntas söka rådgivning och att något fler kommer att ansöka om ekonomiskt bistånd jämfört med idag. Antalet ytterligare personer som har rätt till ekonomiskt bistånd från kommunerna efter påförd administrativ sanktion bedöms bli begränsat. Förslaget bedöms ha ringa budgetmässiga konsekvenser för kommunerna. Förslaget bedöms inte innebära en inskränkning av det kommunala självstyret.

Sammanfattningsvis görs följande bedömning

Kalmar kommun ställer sig bakom intentionerna i förslaget att förebygga och förhindra felaktiga utbetalningar från socialförsäkringen och det statliga tandvårdsstödet. Förslagets konstruktion är tänkt att säkerställa att det inte blir oproportionerliga konsekvenser för enskilda, däribland barn, vilket är viktigt ur ett kommun- och socialtjänstperspektiv.

Ett dilemma som inte beskrivs i utredningen är det som utredare inom ekonomiskt bistånd kan ställas inför då en sökande stängts av från en ersättning. Ska kommunen kompensera för den uteblivna inkomsten eller ska den uteblivna inkomsten räknas som en så kallad ”fiktiv inkomst”? Här kommer kommuner att resonera olika om den nationella styrningen inte blir tillräckligt tydlig.

Kalmar kommun vill därför påtala att det finns ett stort behov av att området försörjningsstöd/ekonomiskt bistånd lyfts in i den Regionala samverkans- och stödstrukturen (RSS). I dagsläget omfattas områden så som den sociala barn- och ungdomsvården, skadligt bruk och beroende, våld i nära relation, äldre- och funktionshinderomsorg och omställningen till ny socialtjänstlag. Området försörjningsstöd/ekonomiskt bistånd saknar strukturerad kunskapsstyrning från nationell till regional och sedan till lokal nivå. Det är mycket angeläget med en strukturerad kunskapsstyrning då flera omfattande kommande förändringar påverkar området på ett sätt som inte erfarits tidigare; det kommande aktivitetskravet, förslaget avseende tak i försörjningsstödet samt kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för nyanlända och icke EU-medborgare.

I utredningen om administrativa sanktioner finns ett resonemang om barnrättsperspektivet och i utredningen avseende kvalificering till välfärden (SOU 2025:53) resoneras det på ett diametralt motsatt sätt. Det är därför mycket tydligt att en strukturerad nationell kunskapsstyrning är nödvändig.